

HENRYK ŚWIDZIŃSKI
(1904—1969)

Wmój

W życiu każdego człowieka bywają dni, jakich nie zapomina się nigdy. Dla nas, najbliższych współpracowników, a w większości i uczniów Profesora dra Henryka Świdzińskiego, z którym byliśmy związani zarówno pracą, jak i sercem, dniem takim był 25 czerwca 1969 roku, kiedy dotarła wiadomość o nagłym zgonie Profesora, będącego w podróży służbowej w ZSRR.

Wiadomość nieprawdopodobna, zaskakująca każdego, kto widział Go w ostatnich dniach pobytu w Polsce, jako zdrowego, pełnego życia człowieka, okazała się niestety prawdziwa. Pozornie zdrowe serce nie wytrzymało wieloletniej intensywnej pracy.

Zmarł nagle w godzinach wieczornych 23 czerwca 1969 r. w miejscowości Naucznoje pod Symferopolem na Krymie — dokąd udał się w celu porównania karpackich i krymskich osadów fliszowych.

Śmierć Profesora dra Henryka Świdzińskiego jest stratą nie tylko dla żony i najbliższej rodziny. Stratę poniosła nauka polska — z szeregow jej ubył bowiem wysokiej klasy naukowiec, świetny geolog-kartograf, sumienny badacz, znawca Gór Świętokrzyskich i Karpat — reprezentujący szereg razy naukę polską na forum międzynarodowym. Stratę poniosły kierowane przez Niego placówki naukowe, szczególnie Polskie Towarzystwo Geologiczne, którego był aktualnym, długoletnim przewodniczącym, oraz Akademia Górniczo-Hutnicza, w której był profesorem, znanym i cenionym wykładowcą, wspaniałym wychowawcą szeregu pokoleń geologów polskich, z ojcowską troską reagującym na wszelkie problemy młodzieży. Ona też poniosła wielką stratę, straciła Nauczyciela i Przyjaciela.

Henryk Świdziński urodził się dnia 8 września 1904 roku w Strzyżowie Lubelskim. Ojciec — January, chemik w tamtejszej cukrowni, ukończył studia wyższe na Uniwersytecie Petersburskim, matka Maria Wołk-Laniewska studiowała filozofię na tym samym uniwersytecie.

Do szkoły Henryk Świdziński uczęszczał początkowo we Włocławku, następnie w Skierniewicach. Świadectwo dojrzałości otrzymuje w 1922 r. w kieleckim Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczym im. Jana Śniadeckiego. Na wybór dalszego kierunku studiów wpłynęły bez wątpienia tradycje rodzinne, wzbudzające w nim od dziecka zamiłowanie przyrodnicze. Dziadek ze strony matki, adwokat w Teodozji na Krymie, był wielkim miłośnikiem przyrody, kolekcjonerem, między innymi minerałów i skał. Z jego to zbiorami styka się Henryk Świdziński od najmłodszych lat. Do zainteresowania się naukami geologicznymi przyczynił się również ojciec, który obok chemii studiował geologię u znanego petersburskiego geologa Inostrancewa. Ówczesne warunki życiowe zmusiły go jednak do zrezygnowania z geologii.

Zamiłowanie do nauk przyrodniczych ugruntowali w młodym chłopcu bardzo dobrzy pedagodzy szkoły średniej — późniejsi profesorowie wyższych uczelni — R. Kobendza i D. Szymkiewicz.

Kończąc szkołę średnią wykazuje H. Świdziński zdecydowane zainteresowanie w dwóch dziedzinach: astronomii i geologii. Skłonność do ruchliwego trybu życia a także szersze aniżeli tylko matematyczne ujmowanie zagadnień przyrodniczych zadecydowały o wyborze geologii. Wyboru tego nigdy nie żałował.

W 1922 r. jako absolwent szkoły średniej wstępuje na sekcję przyrodniczą Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie studiuje geologię i geografę fizyczną pod kierunkiem profesorów: Jana Lewińskiego, Romana Kozłowskiego i Stanisława Lencewicza.

Pod wpływem prof. J. Lewińskiego interesującego się osadami jurajskimi Gór Świętokrzyskich i z jego inicjatywy już w czasie studiów rozpoczyna H. Świdziński prace terenowe, kartując w roku 1925, 1926 i częściowo 1927 rejon między Małogoszczą a Czarną Nidą celem rozpoznania następstwa, charakteru warstw formacji jurajskiej, opracowania stratygrafii oraz tektoniki. Wynikiem ówczesnych badań była rozprawa doktorska, której streszczenie opublikowane w sprawozdaniach Warszawskiego Towarzystwa Naukowego w 1928 roku jest pierwszą wydaną drukiem pracą 24-letniego podówczas naukowca.

Całość dysertacji doktorskiej ukazała się w Sprawozdaniach Państwowego Instytutu Geologicznego w r. 1931. Oprócz mapy geologicznej i licznych przekrojów autor daje w niej charakterystykę stratygrafii utworów górnej jury na obszarze południowo-zachodniego obrzeżenia Gór Święto-

krzyskich, popartą szczegółowymi profilami litologicznymi oraz obszernym materiałem paleontologicznym.

Górom Świętokrzyskim a dokładniej ich jurajskiemu obrzeżeniu będzie dr H. Świdziński wierny do końca życia. Prowadził tam jeszcze prace w latach 1927, 1928, 1931, 1935, wraca do nich w okresie powojennym przy okazji badań dla zapór na Nidzie.

Wyniki badań poświęconych osadom przeważnie jury górnej opublikował H. Świdziński w czterech rozprawach przedwojennych. Ostatnia z tego okresu, która ukazała się w 1935 roku (Szkic geologiczny okolic Przedborza nad Pilicą), pomimo stosunkowo niewielkich rozmiarów ma szczególnie ważne znaczenie, gdyż autor określa w niej po raz pierwszy właściwy charakter tektoniczny wysadu jurajskiego, rozdzielającego synklinę łódzką od miechowskiej. Tezą autora, przyjmowaną także w późniejszych publikacjach innych autorów, jest twierdzenie, że tamtędy przebiega w podłożu przedłużenie fałdu łysogórskiego.

W 1962 roku, z okazji XXXV Zjazdu Naukowego PTG w Kielcach prof. dr H. Świdziński wraca do zagadnień jurajskich ogłaszając drukiem nie publikowane obserwacje rejonu od Skórkowa po Krasocin.

W ostatnich latach swego życia bierze czynny udział w krajowych i zagranicznych kolokwiach dotyczących tej formacji, publikując ich wyniki uzupełniane własnymi wnikliwymi uwagami. Ostatnia tego typu rozprawa ukazała się już po Jego śmierci (*Przegląd Geologiczny* nr 8, 1969).

Pierwotnym zamiarem dra H. Świdzińskiego było wykonanie szczegółowego opracowania całego pasma jurajskiego — od okolic Chmielnika po Przedbórz. Dalsze badania naukowe poszły jednak inną drogą. W 1927 roku po stosunkowo krótkim okresie prac terenowych w rejonie Gór Świętokrzyskich (Bolmin, Korzecko, Sobków) i Podola (arkusz Tyśmienica — Tłumacz) wyjeżdża na pierwszą praktykę karpacką. Wyjazd ten zadecydował o nowym kierunku zainteresowań młodego naukowca. Urzekają Go piękne okolice Borysławia, wycieczki w Gorgany, fascynuje bogactwo problemów karpackich roztaczane przez kierowników praktyki dra Konstantego Tołwińskiego oraz dra Stanisława Krajewskiego, z którym kartował arkusz Turka. Tegoż lata aż do jesieni prowadzi badania geologiczne na obszarze formacji solnej przedgórza Karpat (arkusz Bolechów).

Pierwsze etapy pracy dydaktycznej odbywa już w czasie studiów a od 1 stycznia 1928 roku do 30 czerwca 1929 roku pełni obowiązki asystenta w katedrze geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Latem 1928 roku wyjeżdża znów na dwa tygodnie w okolice Małogoszczy, a potem na dłuższy okres w Karpaty, które stały się dla Niego drugim rejonem życia. Jako współpracownik tymczasowy PIG prowadzi prace kartograficzne na SW części arkusza Sanok, w okolicy Beska—Rymanowa.

W dniu 15 lutego 1929 roku otrzymuje z rąk prof. dra Jana Lewińskiego promocję na doktora filozofii w zakresie geologii. W latach 1929—1930 odbywa jednoroczną służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu, a po jej ukończeniu wraca do prac terenowych w Karpatach (tereny roponośne na pograniczu arkuszy Jasło—Gorlice).

W tym pierwszym okresie współpracy z PIG dr H. Świdziński daje się od razu poznać jako doskonały geolog terenowy i świetny kartograf. Wiosną 1930 roku K. Tołwiński przedstawia na posiedzeniu naukowym PIG program wydania przeglądowej mapy geologicznej całych Karpat polskich w podziałce 1 : 200 000. Toteż gdy H. Świdziński

1 grudnia 1930 roku przechodzi do stałej pracy w Wydziale Naftowym PIG, otrzymuje odpowiedzialne zadanie przeprowadzenia uzupełniających zdjęć kartograficznych dla zestawienia powyższej mapy. Większość badań terenowych prof. dra H. Świdzińskiego w okresie od 1930 do 1939 roku związana była z przygotowaniem tej mapy do druku. W latach 1930—34 jako geolog-asystent kartuje płaszczowinę magurską na arkuszu Jasło—Dukla i Gorlice—Grybów a także przyległą do niej część grupy zewnętrznej. W 1934 r. zostaje Mu powierzona redakcja wschodniej połowy przeglądowej mapy Karpat. Po śmierci dra St. Weignera, który był redaktorem części zachodniej — obejmuje w 1935 r. redakcję całości.

W 1937 roku pełni funkcję kierownika sekcji karpackiej i kartografii w Wydziale Geologii Regionalnej PIG. W 1938 r. jest kierownikiem pracowni kartograficznej w tej instytucji, redaktorem wydawnictw kartograficznych oraz części graficznej wydawnictw PIG. W ciągu krótkiego czasu Redakcja Kartograficzna zostaje zasilona nowymi współpracownikami, następuje okres wzmożonej działalności tej komórki, niestety przerwanej przez wojnę.

H. Świdziński w czasie pracy w PIG nie traci kontaktu z macierzystą uczelnią. W 1932 i 1933 r. pełni obowiązki asystenta w Katedrze Paleontologii UW. W 1937 r. otrzymuje w niej stopień docenta w zakresie geologii, po czym w roku akademickim 1938/39 w ramach wykładów obowiązujących docentów prowadzi kurs pt. „Geologia naftowa”.

Wynikiem przedwojennych badań terenowych H. Świdzińskiego są oprócz prac publikowanych — świetnie graficznie wykonane mapy szczegółowe z różnych rejonów Karpat. Niezależnie od nich opracowywał także zdjęcia przeglądowe większych obszarów Karpat.

Mapy Profesora... Ileż wspomnień ciśnie się pod pióro. Niektórzy z nas pamiętają Jego wykłady z kartografii geologicznej, nawet te pierwsze, które rozpoczął w 1948 r. Chodziliśmy na nie chętnie. Wygłaszane były pięknym językiem z głęboką znajomością tematu. Profesor z wielkim talentem narratorskim i ogromną siłą wyrazu budził umiłowanie do geologii, dzielił się swoim doświadczeniem terenowym, wtajemniczał w metody wykonywania map. Młodość jednak jest młodością. Czasami podawaliśmy w wątpliwość, czy rzeczywiście ważnym problemem są dobrze zaostrzone ołówki, czy konieczne jest prowadzenie notatek w zeszycie kratkowanym, o twardych okładkach. Podobne problemy z młodzieżą mamy obecnie sami. Profesor Świdziński obserwacje w terenie nanosił na mapę nie wyłącznie ołówkiem, ale i tuszem — ideał rzadko dziś naśladowany.

Podziwem napępniały nas także notatniki Profesora, właśnie te w twardych okładkach. Zachowały się prawie wszystkie, począwszy od pierwszych, przedwojennych aż po ten, w którym notował spostrzeżenia ostatniego okresu życia. Pedantycznie prowadzone, pisane starannym, czytelnym pismem, z datami każdej marszruty, są świadectwem niesłychanej pracowitości, zdolności obserwacji i kojarzenia faktów, zamiłowania do pracy terenowej, są kopalnią wiedzy geologicznej o kartowanym terenie. Z lektury notatników wyłania się historia naukowych badań Profesora, który niemal połowę swego życia spędził w terenie.

Własne zdjęcia geologiczne, szczegółowe i przeglądowe, wycieczki odbywane w towarzystwie znanych kartografów, jak B. Świderskiego, J. Wdowiarza, St. Weignera i innych złożyły się na zebranie przez H. Świdzińskiego obfitego materiału dotyczącego geologii polskich Karpat fliszowych. Po kilku komunikatach wstępnych omawiających wyniki badań z arkuszy Sanok, Jasło—Dukla i Gorlice—Grybów, drukowa-

nych w większości w Posiedzeniach Naukowych PIG, syntetyzuje On swoje spostrzeżenia w rozprawie pt.: „Uwagi o budowie Karpat fliszowych” (Spraw. PIG, 1934), która była Jego pracą habilitacyjną.

Obserwacje własne jak też studia obszernej literatury pozwalają Mu na wysunięcie koncepcji budowy tektonicznej Karpat, odmiennej od dotychczasowych. W pracy tej stwierdza, że w Karpatach fliszowych istnieją dwie jednostki wyższego rzędu, a nie trzy jak przyjmowano za J. Nowakiem. Porządkuje także ówczesne dane dotyczące stratygrafii płaszczowiny magurskiej, podkreślając istotne jej różnice z grupą zewnętrzną Karpat fliszowych. Analizuje zasięg terytorialny tej płaszczowiny stwierdzając, że nie kończy się ona na rzece Laborczy, lecz biegnie dalej ku E, łącząc się z jednostką czarnohorską. Rozważa także zmiany stylu tektonicznego Karpat od Bukowiny po Beskid Śląski, tłumacząc je różną głębokością sztywnego podłoża fliszu.

Na powstanie tej pracy nie bez wpływu były studia porównawcze przeprowadzane w Karpatach słowackich i na Rusi Zakarpackiej (1933, 1934 r.). Nawiazana wówczas nić wzajemnej sympatii i współpracy z geologami czechosłowackimi przetrwała do końca życia.

Lata 1934—39 to okres ożywionej „karpackiej” działalności H. Świdzińskiego, wyrażającej się wykonaniem setek kilometrów kwadratowych zdjęć geologicznych oraz 26 publikacji. Oprócz komunikatów sprawozdawczych, w których omawia budowę kartowanych terenów (przeważnie na ark. Nowy Sącz — mapy 1 : 300 000) pisze także prace problemowe. Interesują go zagadnienia stratygrafii fliszowych osadów paleoгеńskich, problem czarnej i szarej „kredy”. Zwraca uwagę na znaczenie zmian facjalnych i konieczność ich uwzględniania przy ustalaniu stratygrafii, opisując takie zmiany z terenu Karpat polskich i rumuńskich. Te ostatnie szczegółowo zwiedził w 1935 r. biorąc przy okazji udział w zjeździe Rumuńskiego Towarzystwa Geologicznego na Bukowinie. Część obserwacji z tej podróży została opublikowana w postaci krótkich sprawozdań w Posiedzeniach Naukowych PIG, ponadto w osobnej pracy pt. „Kilka spostrzeżeń geologicznych z okolic Seletyna” (Spr. PIG 1938). Paralelizuje w niej niektóre jednostki Karpat polskich i rumuńskich, zajmuje się zasygnalizowanym przez siebie w 1936 r. dyskusyjnym problemem zmienności facjalnej górnej części łupków menilitowych stwierdzając, że nie należy traktować ich jako poziom stratygraficzny.

W ciągu swoich terenowych badań w kraju jak też za granicą, m.in. także na wybrzeżu bretońskim Francji (1937 r.), zebrał H. Świdziński liczne materiały paleontologiczne, petrograficzne, duże zbiory hieroglifów, fotografie ciekawych zjawisk z zakresu sedymentacji. Niestety nie wszystkie zostały opracowane. Część zbiorów przechowywana w gmachu Uniwersytetu Warszawskiego uległa zniszczeniu we wrześniu 1939 r., a reszta wraz z całym prawie mieniem prywatnym — w czasie powstania warszawskiego.

Początek wojny zastaje prof. H. Świdzińskiego w wojsku. Zmobilizowany w kwietniu 1939 r. odbywa kampanię wrześniową, z której wraca do Warszawy w październiku tegoż roku, gdzie wraz z innymi pracownikami zabezpiecza materiały i zbiory Państwowego Instytutu Geologicznego.

W okresie okupacji nie rezygnuje z pracy w Instytucie: kieruje Nim bowiem myśl, że należy pozostać na placówce, by przeciwstawiać się wszelkimi siłami przywłaszczaniu jej mienia przez okupanta. Przebywa więc w Warszawie, skąd wyjeżdża na wiele miesięcy każdego roku w Karpaty,

by kontynuować badania nad stratygrafią i tektoniką rejonu Stróż, Gorlic, Krosna. Podobnie jak inni jego koledzy ujawnił okupantowi materiały bez szczególnych wartości naukowych i praktycznych, opracowując co cenniejsze poza jego kontrolą lub chowając z nadzieją wykorzystania ich po wojnie.

Następuje tragiczny dla Warszawy rok 1944. Wieści o przygotowywaniu powstania krążyły w mieście na długo przed jego wybuchem i w związku z tym Prof. H. Świdziński wraca z terenu już pod koniec czerwca, by połączyć się z rodziną. Podczas powstania zostaje we wrześniu wywieziony z kilkunastoosobową grupą pracowników PIG do obozu pracy w Halle (Saksonia), skąd udaje Mu się przedostać wraz z towarzyszami do Wrocławia, a następnie, dzięki pomocy E. W. Petraschka, profesora tamtejszego uniwersytetu, powrócić do kraju — do Krakowa, w którym doczekał się wyzwolenia. W styczniu—lutym 1945 roku pod kierunkiem ostatniego przedwojennego dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego — prof. dra Karola Bohdanowicza, organizuje od nowa Państwowy Instytut Geologiczny z siedzibą w Krakowie, pełniąc obowiązki zastępcy dyrektora i naczelnika Wydziału Geologii Regionalnej. Jesienią 1946 r. po przeniesieniu Centrali PIG do Warszawy obejmuje kierownictwo placówki krakowskiej tegoż Instytutu. Po jej zreorganizowaniu (1946—47 r.) zostaje kierownikiem „Regionu Karpackiego”.

Wiosną 1945 r. H. Świdziński rozpoczyna wykłady i prowadzi ćwiczenia z geologii ogólnej i geologii ziem polskich na Uniwersytecie Jagiellońskim, a po powrocie z zagranicy prof. dra M. Książkiewicza i objęciu przez niego Katedry Geologii wyklada w latach 1948—51 „Geologię złóż węgla i ropy”. W 1948—49 r. prowadzi także zlecone zajęcia z kartografii geologicznej w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

We wrześniu 1949 r. zostaje H. Świdziński profesorem nadzwyczajnym na Wydziale Geologiczno-Mierniczym Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie i obejmuje kierownictwo Katedry Geologii Ogólnej II, przemianowanej w 1951 r. na Zakład Kartowania Geologicznego. Wiosną 1951 roku mianowano go prodziekanem Wydziału Geologiczno-Mierniczego, a po kilku miesiącach — organizatorem samodzielnego Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego i jego pierwszym dziekanem. Funkcję tę pełnił do końca 1952 r. W czerwcu 1957 r. zostaje profesorem zwyczajnym, a w 1960 r. po przejściu prof. dra W. Goetla na emeryturę kierownikiem Katedry Geologii. Stanowisko to piastował do końca życia. Tuż przed śmiercią w ramach reorganizacji struktury Wydziału zatwierdzono Jego kandydaturę na stanowisko dyrektora Instytutu Geologii Regionalnej i Złóż Węgla.

Tak więc po 19 latach pracy w PIG przez następne lat dwadzieścia Prof. dr H. Świdziński związany był z Akademią Górniczo-Hutniczą. Wiąż ta okazała się tak silna, że nie zdecydował się na powrót do Warszawy, kiedy to po śmierci prof. dra J. Samsonowicza proponowano mu objęcie Katedry Geologii UW — w Jego macierzystej Alma Mater.

Obowiązków profesora Akademii Górniczo-Hutniczej nie traktował H. Świdziński formalnie — włączając się czynnie w działalność organizacyjną Wydziału i Uczelni. Oprócz funkcji dziekańskich był długoletnim przewodniczącym Komisji Przydziału Pracy, Referentem Wydziału do spraw Weryfikacji pracowników nauki, delegatem Rady Wydziału do Senatu, członkiem licznych komisji wydziałowych i uczelnianych, redaktorem działu „Geologia” w Zeszytach Naukowych AGH, kilkakrotnym opiekunem pierwszego roku studiów Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego.

Stosunek Profesora Świdzińskiego do nas — uczniów i współpracowników — może być przykładem godnym naśladowania. Zawsze życzliwy, pomocny, taktowny. Pomagał cierpliwie w formułowaniu pierwszych tez naukowych, zachęcał do pracy, bronił solidarnie naszych hipotez, a nawet szczylił się nimi, jeśli uznał je za trafne. Przeżywał z nami nasze porażki zawodowe i niepowodzenia osobiste — zacieśniając tym coraz silniej nić wzajemnej sympatii i podbijając całkowicie nasze serca.

Zaangażowanie Profesora w problemy Wydziału znajdowało oddźwięk nie tylko w jego licznych dyskusjach nad zadaniem i kierunkiem prac tego ośrodka, zmianami programu nauczania geologów i geofizyków, ale także w słowie pisanym.

W 1955 r. zamieszcza na łamach *Przeglądu Geologicznego* artykuł o terenowym szkoleniu geologów, w dziesiątą (1956 r.) i dwudziątą (1966 r.) rocznicę powstania Geologii w AGH publikuje informacje o osiągnięciach Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego.

Od początku na AGH prowadzi zajęcia z trzech przedmiotów, gdyż oprócz kartografii i geologii ziem polskich na wyższych latach studiów, wykłada także geologię ogólną dla studentów pierwszego roku. Kilkanaście roczników młodych adeptów geologii łączy z Jego osobą pierwsze swoje zetknięcie z uczelnią, z przyszłym zawodem, z pierwszym „geologicznym” egzaminem. Egzaminy traktował bardzo poważnie, oceniał wiadomości pytając długo i wnikliwie, niekiedy drobiazgowo. Sprawdzał nie tylko wiedzę geologiczną, ale także i wiadomości z nauk podstawowych. Spokojny, opany, wprowadzał w czasie egzaminu nastrój powagi i skupienia — nadawał mu właściwą rangę. Po wielu latach, szereg Jego wychowanków wspomina je jako wielkie przeżycie, poprzedzone dużym wysiłkiem, jako że do Profesora nie wypadało przyjść nie przygotowanym.

Dawni studenci wspominają również Jego dobre serce, taktowne załatwianie często drażliwych spraw osobistych, którymi zajmował się z racji opiekuństwa roku, jako przewodniczący Komisji przydzielającej pracę, czy po prostu jako profesor, do którego można było udać się po radę.

Prof. dr H. Świdziński, sam bardzo dobry wykładowca, wykazywał żywe zainteresowanie i troskę o właściwy przebieg prac dydaktycznych i wychowawczych podległych Mu pracowników, początkowo prowadząc osobiście, a później konsultując ćwiczenia kameralne i terenowe. Punktualny, nigdy nie odwoływał zajęć, a nie mogąc z jakichkolwiek, ale zawsze poważnych przyczyn mieć wykładu — zapewniał zastępstwo.

Był stanowczy w swoim postępowaniu wobec studentów, nie zmieniał też decyzji powziętych przez asystentów, często jednak powtarzał nam, że zanim się je podejmie, trzeba się dobrze zastanowić, rozpatrując zagadnienie pod różnymi, nie tylko formalnymi aspektami.

Szacunek i sympatia studentów towarzyszyła Mu stale. Często był odwiedzany przez absolwentów różnych roczników, zapraszany na spotkania i zjazdy koleżeńskie. W gronie wychowanków czuł się zawsze bardzo dobrze, tym bardziej że pamiętał wielu z nazwiska i imienia, znał ich dawne, a niekiedy aktualne problemy życiowe. O sympatii świadczyły także nie kończące się wizyty byłych wychowanków, odwiedzających Profesora podczas niedawnych uroczystości jubileuszowych z okazji 50-lecia AGH. Nikt z nich wówczas nie przypuszczał, że w dwa miesiące później przyjadą, aby złożyć Mu hołd pośmiertny.

Powojenna działalność naukowa Profesora dra H. Świdzińskiego dotyczy w dalszym ciągu głównie Karpat. Dzięki ocaleniu podstawowych materiałów, które prof. K. Bohdanowicz wyniósł w 1944 roku z pło-

nałej Warszawy, prof. Świdziński wykańcza i publikuje w 1947 polską wersję słownika stratygraficznego Karpat, wydanego rok później w języku angielskim.

W tym pierwszym karpackim słowniku, będącym wówczas jedynym opracowaniem tego typu w Polsce, porządkuje i wyjaśnia terminologię stratygraficzną, nagromadzoną w ciągu stuletnich badań kilku pokoleń geologów w północnych Karpatach fliszowych. W części ogólnej H. Świdziński, na podstawie swoich wieloletnich doświadczeń i spostrzeżeń terenowych podaje koncepcję rozwoju stratygraficzno-facjalnego tej części Karpat oraz ich podział na główne jednostki tektoniczne. Jakkolwiek w wyniku stosowania nowych metod badawczych fliszu niektóre poglądy zamieszczone w słowniku muszą obecnie ulec rewizji, spełniał on i spełnia nadal swoje zadanie nakreślone przez autora w przedmowie, a nawet więcej: przez długi czas jest książką, z której kilka roczników geologów czerpało i wciąż czerpie swoją wiedzę o Karpatach.

Całokształt powojennego dorobku naukowego Prof. dra H. Świdzińskiego jest obfity i nie sposób omówić go tutaj w całości. Wniesiony przez Niego wkład w rozwój nauk geologicznych będzie zapewne niejednokrotnie przedmiotem licznych studiów. W tym miejscu wymieńmy tylko kilka pozycji, które sam Profesor uważał za ważniejsze. Jedną z nich jest „Łuska Stróż koło Grybowa” (1950) publikacja, w której przeanalizował stosunek płaszczowiny magurskiej do jej przedpola i podłoża na obszarze między Gorlicami a Grybowem; następnie syntetyczne opracowanie geologii Karpat pomiędzy Dunajcem a Sanem. Praca oparta w dużym stopniu na własnych badaniach terenowych Profesora, przedstawia pierwsze, nowoczesne ujęcie tektoniki tej części Karpat. Ilustrowana szeregiem oryginalnych map i przekrojów wchodzi w skład I tomu Regionalnej Geologii Polski (1953).

W latach pięćdziesiątych, w ramach edycji Przeglądowej mapy geologicznej Polski, opracowuje H. Świdziński mapy w podz. 1 : 100 000 (arch. IG) i zestawia do druku ark. Nowy Sącz w podz. 1 : 300 000 (wersja mapy zakrytej 1954, wersja mapy odkrytej 1955).

W 1958 r. wychodzi wreszcie drukiem Mapa Geologiczna Karpat Polskich w podziałce 1 : 200 000 (część wschodnia), której H. Świdziński poświęcił tyle trudu. Zestawiona przez Niego w 1939 roku i oddana do drukarni we Lwowie, mapa ta z powodu zawieruchy wojennej nie została wydrukowana, a przygotowane matryce uległy zniszczeniu.

Rękopis mapy, ocalony przez prof. K. Bohdanowicza, był podstawą do wznowienia prac nad jej wydaniem powojennym. Profesor dr H. Świdziński sam w towarzystwie kolegów — geologów lub asystentów przeprowadzał badania uzupełniające i porównawcze w różnych obszarach objętych mapą, nadając jej jednolity charakter. Mapa ta łącznie z zachodnią częścią, zestawioną przez prof. dra St. Sokołowskiego stanowiła podsumowanie pewnego etapu badań nad geologią karpacką, znacząc duży postęp kartografii polskiej. Przedstawiona na niej budowa geologiczna tej części Polski w ogólnych zarysach jest aktualna do dziś i stanowi podstawę planowania różnego rodzaju prac geologiczno-poszukiwawczych, spełniając tym samym postulat wysunięty przez jej projektodawców czterdzieści lat temu.

Uzupełnieniem mapy są oryginalne przekroje (1958) wykonane przez H. Świdzińskiego. Są to pierwsze przekroje geologiczne przeprowadzone w poprzek całych polskich Karpat fliszowych i przedstawiające ich stosunek do przedgórza karpackiego.

W wyniku przedwojennych prac H. Świdzińskiego na terenie Słowacji, uzupełnionych obserwacjami powojennymi, powstają dwie publikacje (1961), omawiające zagadnienia serii Rychwałdu, szczególnie jej stosunku do płaszczowiny magurskiej. Obydwie zawierają dokładnie opracowane mapy badanych rejonów (Richvald, Leluchów), profile litostratigraficzne z mikrofauną, przekroje. W przeciwieństwie do poglądów innych autorów, prof. dr H. Świdziński uważa, że utwory serii Rychwałdu są obce płaszczowinie magurskiej i ukazują się w oknach tektonicznych.

Dyskusyjna jest także praca dotycząca Pienińskiego Pasa Skałkowego, którą H. Świdziński opublikował w 1962 r. w oparciu o własne badania prowadzone na terenie Polski, Czechosłowacji i Zakarpackiej Ukrainy. W pracy tej przedstawił istotne cechy Pasa Skałkowego, jego podział na segmenty, rozpatrzył zagadnienia tektoniki, zajmując się dyskusją nad poglądem antyklinalnego i płaszczowinowego pochodzenia Pasa Skałkowego. Uzasadnił wypowiedziany w 1957 roku na posiedzeniu PTG pogląd o jego budowie, przyjmując, że jedynym wytłumaczeniem byłoby przyjęcie „szczelinowego” charakteru Pasa Skałkowego o typie „megabrekcji tektonicznej”.

Odrębnym nurtem badań naukowych prof. dra H. Świdzińskiego są jego publikacje i opracowania nie publikowane związane z problemami złóż surowców użytecznych. Działalność na tym polu rozpoczyna już w 1927 r. biorąc udział w poszukiwaniach nowych złóż soli potasowych na arkuszach Bolechów i Kałusz. Żywo interesują Go zagadnienia ropy naftowej i gazu ziemnego, z którymi zetknął się podczas praktyki w Borysławiu, i prac terenowych na roponośnych terenach Karpat gorlicko-krośnieńskich. W ostatnich latach przedwojennych współpracuje z ramienia Instytutu Geologicznego z przemysłem i geologią naftową rejonu jasielsko-krośnieńskiego. Opracowuje wówczas budowę geologiczną dużego złoża gazu ziemnego pod Jasłem (Biul. PIG nr 20). Problemami naftowymi interesuje się Profesor również w latach powojennych. Publikuje artykuły dotyczące niektórych pól ropnych i gazowych z rejonu Jasła i Krosna (1946), bierze udział w licznych konferencjach dotyczących perspektyw poszukiwawczych. Zajmuje się też łupkami bitumicznymi, które opracowuje pod aspektem wykorzystania ich jako materiału drogowego (1939) oraz dla uzyskania bituminów (1950).

Dowodem zainteresowania Profesora zagadnieniami złożowymi i powiązaniem teoretycznym badań geologicznych z praktycznym ich zastosowaniem są jego wykłady przedwojenne i powojenne na temat geologii nafty i węgla. Podkreślić także należy, że zostawił po sobie szereg opracowań nie publikowanych, właśnie z dziedziny praktycznego zastosowania swojej wiedzy geologicznej, jak np. „Monografia geologiczna złóż ropy naftowej w Szymbarku k. Gorlic” Kraków 1947, „Stosunki geologiczne na terenie projektowanego zbiornika wodnego na rzece Nidzie koło Brzegów” Kraków 1947, „Strefa naftowa Grybów—Stara Wieś—Posadowa” Kraków 1948 i szereg innych.

Dopełnieniem „złożowej” działalności Prof. dra H. Świdzińskiego są jego prace związane z występowaniem, genezą i wykorzystaniem wód mineralnych. Z problemem wód mineralnych zetknął się Profesor już podczas przeprowadzania badań geologicznych w Wysowej (1934). Następna publikacja z tej dziedziny ukazuje się jednak dopiero w dwadzieścia lat później (1954) w materiałach pozjazdowych Naukowo-Technicznego Zjazdu w Krynicy. W czasie tego Zjazdu Profesor wygłasza referat omawiający rozmieszczenie wód mineralnych Karpat i Nizy Polskiego na tle bu-

dowy geologicznej, podając charakter wód, ich genezę oraz rolę geologii w racjonalnej gospodarce tymi wodami.

W 1955 roku publikuje H. Świdziński pracę dotyczącą wód mineralnych całej Polski, następną zaś pisze z okazji Asocjacji Karpacko-Bałkańskiej w Polsce (1963 r.). W 1966 roku ukazuje się drukiem Jego referat wygłoszony na XIV Sesji Zjazdu SW AGH, omawiający wody mineralne i ich znaczenie surowcowe.

W innej publikacji (1965) rozważa prof. H. Świdziński genezę dwutlenku węgla z rejonu Krynicy na tle regionalnej budowy geologicznej stwierdzając, że jest to gaz głębinowy, juwenilny, niezależny od płytkich struktur; że należy wiązać go z intruzjami magmowymi młodego wieku, z których wydobywa się pęknięciami na powierzchnię. Jednocześnie zwraca uwagę na gospodarcze znaczenie ulatniającego się dotychczas w powietrze CO₂.

Ostatnia publikacja (1969), której ukazania nie doczekał się już, jest streszczeniem referatu wygłoszonego na posiedzeniu Komisji PAN na temat geologii i wód mineralnych Krynicy.

W zakończeniu swojego wystąpienia na Zjeździe w Krynicy (1954 r.) prof. H. Świdziński konstatuje, że studia nad warunkami hydrogeologicznymi występowania polskich wód mineralnych są w stadium początkowym, ale że sprawy te ruszyły z martwego punktu, stając się tematem prac Zakładu Kartowania Geologicznego AGH w Krakowie. Istotnie, zachęceniu przez Profesora i pod Jego opieką, pracownicy byłego Zakładu Kartowania Geologicznego opublikowali kilkanaście prac z tej dziedziny, wykonali szereg opracowań nie publikowanych. Prof. dr H. Świdziński stworzył szkołę badania wód mineralnych, której drogę wytyczył swoimi pracami.

Był doskonałym specjalistą w dziedzinie geologii uzdrowiskowej i balneologii, doradcą naukowym PP Uzdrowiska Krynica. Pod Jego kierunkiem wykonano w 1953 roku dokumentację Krynicy — pierwszą dokumentację wód mineralnych, na długo przed ukazaniem się instrukcji normalizującej tego typu opracowania. Ta cenna, chociaż nie publikowana pozycja zawiera szczegółową mapę i przekroje wykonane przez Profesora oraz oryginalny opis stratygrafii i tektoniki. W niej też Profesor wyowiada po raz pierwszy swój pogląd na genezę karpackich szczaw i solanek typu „Zubera” oraz towarzyszącego im dwutlenku węgla.

Do największych osiągnięć prof. H. Świdzińskiego w dziedzinie praktycznego zastosowania wiedzy geologicznej należy zaprojektowanie dwóch wierceń mających na celu uzyskanie dla Krynicy nowych ujęć wód mineralnych. W roku 1951 „Zuber III”, a w 1966 „Zuber IV” dały pierwsze litry pełnowartościowej wody mineralnej, przedłużając tym samym egzystencję Krynicy jako uzdrowiska na długie jeszcze lata.

Uchwałą Prezydium Miejskiej Rady Narodowej Krynicy z listopada 1969 roku w uznaniu zasług Profesora dla uzdrowiska jedna z ulic Krynicy otrzymała Jego imię.

Prof. H. Świdziński interesuje się również żywo zagadnieniami ochrony przyrody, której był gorącym orędownikiem. Tematem kilku publikacji są opisy i geneza form zabytków przyrody nieożywionej Gór Świętokrzyskich i Karpat. Dla „Przadek”, skałek piaskowca ciężkowickiego w okolicy Krosna, dał szczegółowo opracowany, napisany pięknym językiem projekt rezerwatu, będący jednym z pierwszych opracowań tego typu w Polsce.

Większość prac H. Świdzińskiego była wynikiem Jego długo-

trwałych badań terenowych. Dla całokształtu działalności wspomnieć jednak należy, że publikował także recenzje książek i map, artykuły publicystyczne, dyskusyjne, okolicznościowe.

Zamiłowaniom astronomicznym, ujawniającym się już w wieku młodzieńczym, dawał wyraz do ostatniego dnia życia. Tak się złożyło, że w dniu śmierci przed południem zwiedzał słynne obserwatorium astronomiczne w Naucznoje i zadziwiał oprowadzającego astronoma erudycją w dziedzinie nauki o ciałach niebieskich. Te właśnie zainteresowania skłoniły Go do wzięcia udziału w opracowaniu części zbiorowego dzieła „Ziemia” pt. „Planeta Ziemia”. Korektę jej robił w ostatnich dniach przed wyjazdem na Krym. Ale nie doczekał wiekopomnego wydarzenia w dziejach ludzkości, jakim było zdobycie Księżyca, którego oczekiwał z ogromną niecierpliwością i podnieceniem i nie może już uzupełnić nowymi danymi rozdziału swojej książki, traktującego między innymi o naszym satelicie.

Z biegiem lat, w miarę przybywania obowiązków, zmienia się charakter wyjazdów terenowych Profesora. Coraz mniej zostaje Mu czasu na własne zajęcia kartograficzne, coraz częściej zapraszany jest na kontrole różnego rodzaju wierceń, zwracają się do Niego o opinie w sprawie budowy zapór, ochrony źródeł mineralnych itp. Wyjazdy te są tak częste, że notatniki otrzymują przymiotnik „podróżny”. I tak np. „Notes podróży Nr 1” z roku 1947 zawiera notatki z 25 wyjazdów w teren w miesiącach letnich. Wiercenia kujawskie, osuwiska w Zakopanem, wiercenie koło Tarnowa, Łodzi, w Busku, zaporą w Brzegach nad Nidą; w Jazowsku, w Dobczycach — to tylko kilka pozycji z tego notatnika. Prócz wyjazdów terenowych absorbują Profesora Świdzińskiego konferencje krajowe i zagraniczne. Niektóre kraje europejskie odwiedza kilkakrotnie. Bierze czynny udział w Międzynarodowych Kongresach Geologicznych, w zjazdach zagranicznych Towarzystw Geologicznych, w sympozjach specjalistycznych jak mezozoiczne na Węgrzech, jurajskie w Luksemburgu czy tektoniczne na Kaukazie. W roku 1958 przewodniczy polskiej misji hydrogeologicznej do Chin, w roku 1965 na zaproszenie marokańskiej Służby Geologicznej jedzie do Maroka, gdzie wspólnie z prof. drem St. W d o w i a r z e m zajmuje się problemami naftowymi tego kraju.

Z podróży przywoził Profesor zawsze szereg ciekawych obserwacji, którymi chętnie dzielił się w rozmowach prywatnych, na odczytach, a które także publikował w rozmaitych wydawnictwach.

Prof. dr H. Świdziński pełnił szereg funkcji naukowo-społecznych; był członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, członkiem Prezydium Komitetu Geologicznego PAN, członkiem Krakowskiej Komisji Nauk Geologicznych PAN, członkiem Rady Naukowej Instytutu Geologicznego, Zakładu Nauk Geologicznych PAN, Komisji Głównej Rady Naukowo-Technicznej CUG, Polskiego Komitetu do Spraw Międzynarodowych Kongresów Geologicznych, członkiem Komitetu Ochrony Przyrody i jej Zasobów, Przewodniczącym Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Geologicznego. W życiu tego Towarzystwa, do którego wstąpił w 1928 roku, Prof. dr H. Świdziński brał bardzo czynny udział. Pamiętamy doskonale jego odczyty na posiedzeniach, gdy w sposób rzeczowy, spokojny, referował problem, ilustrując go doskonałymi tablicami czy przeźroczami. Spokój i takt cechowały też Profesora podczas dyskusji. Jego wypowiedzi łagodziły często spory, niekiedy zbyt krewkich dyskutantów.

Na zjazdach geologicznych zwracała uwagę jego charakterystyczna postać, zawsze w terenowym ubraniu, z młotkiem geologicznym w dłoni. Był corocznym uczestnikiem Zjazdów Towarzystwa, a niekiedy organizatorem (organizator XXIII Zjazdu w Iwoniczu, współorganizatorem i przewodniczącym Komitetu Naukowego VI Zjazdu Międzynarodowej Asocjacji Karpacko-Balkańskiej w Polsce).

Bezpośrednio po wojnie powołany do Zarządu PTG rozpoczyna H. Świdziński działalność we władzach Towarzystwa, uwieńczoną w 1957 roku wyborem na Przewodniczącego. W ciągu 12-letniej, nieprzerwanej pracy, z pełnym zapałem nie szczędząc trudu stara się o jego rozwój. W okresie kolejnych kadencji Profesora zwiększyła się znacznie liczba członków PTG, w którego szeregi wstępują również geolodzy zatrudnieni w przemyśle. Opracowany został nowy statut; utworzono kilka nowych oddziałów. Towarzystwo rozszerzyło zakres działalności — powstały sekcje specjalistyczne, organizujące osobne sesje odczytowe i wycieczki. Jako Przewodniczący reprezentował H. Świdziński Towarzystwo Geologiczne na rozmaitych zjazdach zagranicznych. Publikował też kilka notatek z działalności towarzystw zagranicznych i PTG (1963, 1964, 1966).

Za swoją ofiarną pracę na polu naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym nie otrzymał wielu odznaczeń. Najwyższe — Złoty Krzyż Zasługi nadano Mu w 1956 roku. Przedtem otrzymuje Medal X-lecia PRL (1955), ostatnio Medal Jubileuszowy Polskich Inżynierów Górniczych (1966). Nagradzano Go jednak w inny sposób, z czego był zadowolony i dumny. W 1946 r. zostaje członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, w 1958 r. członkiem honorowym Czechosłowackiego Towarzystwa Mineralogiczno-Geologicznego, w 1960 r. członkiem korespondentem Towarzystwa Geologicznego w Wiedniu. W uznaniu zasług na polu działalności naukowej zostaje powołany w roku 1965 na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk, a w roku 1969 — jako jedyny dotychczas geolog — na członka Prezydium PAN. Ten sam rok przynosi nominację na zastępcę sekretarza naukowego Krakowskiego Oddziału PAN.

Dowodem uznania było powierzanie Mu szeregu kierowniczych stanowisk w AGH, PTG a od roku 1965 w PAN (kierownik Pracowni i Muzeum Geologii Młodych Struktur Zakładu Nauk Geologicznych PAN).

Dla Niego osobistą nagrodą były uśmiech i zadowolenie otrzymujących dyplomy magistrantów, obrony prac jego doktorantów. Na ostatniej obronie pracy doktorskiej, odłożonej do września z powodu wyjazdu, nie mógł już być obecny...

W pogodny, pierwszy dzień lipca towarzyszyliśmy w Jego ostatniej drodze. Ale i wtedy trudno nam było uświadomić sobie, że jest to droga bez powrotu, że nigdy nie zobaczymy Go pomiędzy nami. Żegnało Go wiele osób: bliskich i dalszych, niekiedy całkiem Jemu obcych, których nie przywiodła jedynie ciekawość, ale chęć oddania hołdu Człowiekowi — właśnie Człowiekowi, jakim był Profesor.

W okresie współpracy przekazał nam oprócz wiedzy fachowej wiele: umiłowanie zawodu, poczucie koleżeństwa, umiejętność współżycia z ludźmi — wszystko to, co składało się na harmonijną pracę kierowanego przez Niego zespołu, to, co chcielibyśmy utrzymać sami i przekazać następnym.

Pozostawiony dorobek naukowy w postaci publikacji, teoretycznych i złożowych opracowań archiwalnych stanowi poważny etap w procesie

rozpoznania geologicznego badanych przez Niego regionów i zapewnia Mu poczesne miejsce w nauce.

Jednakże wielkości dzieła Tego Człowieka nie można oceniać miarą jedynie tylko przeszło stu publikacji. Nie mniejsze zasługi położył przy stwarzaniu odpowiednich warunków pracy dla wielu zespołów ludzkich i organizowaniu ich działalności. Zorganizowanie Krakowskiego Oddziału IG, a następnie Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH, zorganizowanie pracy badawczej zespołu Katedry Geologii AGH, a później Pracowni Młodych Struktur PAN, reorganizacja struktury PTG — to naprawdę piękne karty Jego twórczego życia, liczone przecież setkami, setkami godzin wysiłku, którego nigdy nie szczędził i nie żałował.

Niezależnie od pozycji naukowca, zostanie w naszej pamięci jako Człowiek prawy, szlachetny, pogodny, wrażliwy na ludzkie krzywdy i nieszczerścia. Czujemy do Niego to, co On do Jana Lewińskiego: „pietyzm ucznia do profesora, którego mądrą, życzliwą postać pamiętać będziemy do końca życia”.

Spoczął na cmentarzu Salwatorskim w Krakowie, skąd w pogodny dzień roztacza się wspaniały widok na Karpaty — góry, którym poświęcił tyle trudu, góry — które ukochał.

Pracownicy Katedry Geologii AGH

SPIS PRAC PUBLIKOWANYCH

Prof. dra HENRYKA ŚWIDZIŃSKIEGO

1928. Utwory jurajskie między Małogoszczą a Czarną Nidą na zachodnim zboczu Gór Świętokrzyskich. Les dépôts jurassiques entre le bourg de Małogoszcz et la rivière Czarna Nida sur le versant occidental des montagnes Święty Krzyż. *Spraw. TNW Wydz. III*, 19, s. 551—556, rés. 556—557, Warszawa.
1928. Sprawozdanie z badań, prowadzonych w lecie r. 1927 na terenach solonośnych arkuszy Bolechów i Kałusz. Compte-rendu des recherches géologiques faites en 1927 dans les terrains salifères des feuilles Bolechów et Kałusz. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 21, s. 22, Warszawa.
1929. Sprawozdanie z badań geologicznych na arkuszu Sanok w okolicach Rymanowa. Compte-rendu des recherches géologiques exécutées en 1928 pour la feuille Sanok aux environs de Rymanów. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 24, s. 9—10, Warszawa.
1929. Jura okolic Bolmina. Le jurassique des environs de Bolmin. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 24, s. 50, Warszawa.
1929. wspólnie z A. Luniewskim: W sprawie lkry jurajskiej pod Łukowem. Sur le bloc jurassique dans le dépôts glaciaires de Łuków. *Prz. geogr.* 9, s. 160—165, Warszawa.
1930. Badania geologiczne w okolicach Rymanowa. Recherches géologiques dans les environs de Rymanów, Kampates. *Spraw. Państw. Inst. Geol.* 5, z. 3/4, s. 343—362, rés. s. 362—366, Warszawa.
1931. Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1930 na arkuszach Jasło—Dukla i Gorlice—Grybów. Compte-rendu des recherches géologiques faites en 1930 pour les feuilles Jasło—Dukla et Gorlice—Grybów. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 30, s. 43—46, Warszawa.
1931. Antyklina Skórkowska. Anticlinal de Skórków. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 30, s. 100—101.
1931. Utwory jurajskie między Małogoszczą a Czarną Nidą. Dépôts jurassiques entre

- Małogoszcz et la Czarna Nida, versant sudouest du Massif de Ste-Croix. *Spraw. Państw. Inst. Geol.* 6, z. 4, s. 793—849, rés. s. 850—863, Warszawa (praca doktorska).
1931. wspólnie z A. Łuniewskim: Z wycieczki geologicznej na Czywczyn i Łostuń. *Wszechświat*, s. 193—197, Warszawa.
1932. Sprawozdanie z badań geologicznych nad jurą górną, wykonanych w r. 1931 na ark. Przedbórz i Radomsko. *Compte-rendu des recherches sur le Jurassique supérieur faites en 1931 pour les feuilles Przedbórz et Radomsko. Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 32, s. 4—6, Warszawa.
1932. Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1931 na ark. Gorlice—Grybów. *Compte-rendu des recherches géologiques exécutées en 1931 pour la feuille Gorlice—Grybów. Posiedz. nauk Państw. Inst. Geol.* nr 33, s. 27—30, Warszawa.
1932. Fałd Skórkowski. Anticlinal de Skórków. Przyczynek do znajomości tektoniki jury zachodniej części Gór Świętokrzyskich. *Contribution à la connaissance de la tectonique du Jurassique de la partie occidentale du Massif de Ste-Croix. Spraw. Państw. Inst. Geol.* 7, z. 2, s. 292—299, rés. s. 299—300, Warszawa.
1932. Projekt rezerwatu „Prządki” pod Krosnem. *Projet de la réserve „Prządki” près de Krosno. Ochr. Przyr.* 12, s. 58—63, rés. s. 63—64, Warszawa.
1933. Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1932 w okolicy Bednarki i Harkłowej na ark. Jasło. *Compte-rendu des recherches géologiques faites en 1932 dans les environs de Bednarka et de Harkłowa, feuille Jasło. Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 36, s. 38, Warszawa.
1933. Czwartorzęd w kotlinie krosnieńskiej. *Quaternaire dans la dépression de Krosno. Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 36, s. 38—40, Warszawa.
1933. „Prządki” skałki piaskowca ciężkowickiego pod Krosnem. „Prządki” groupe de rochers près de Krosno, Karpates. *Zabyt. Przyr. nieoż.* z. 2, s. 94—120, rés. s. 121—125, Warszawa.
1933. „Kamień Liski” w Glinnem koło Leska (Liska). „Kamień Liski” — „Rocher de Lisko” (Lesko), Couches de Krosno, Glinne près de Lesko, Karpates. *Zabyt. Przyr. nieoż.* z. 2, s. 126—127, rés. s. 128, Warszawa.
1933. „Diabli Kamień” (G. Kosiniska), skałka piaskowca magurskiego koło Folusza (p. Jasło). „La Pierre du diable”, Grés de Magura, près de Folusz, district de Jasło, Karpates. *Zabyt. Przyr. nieoż.* z. 2, s. 129—130, rés. s. 131, Warszawa.
1934. Badania geologiczne w okolicy źródła Wysowa (pow. Gorlice). *Recherches géologiques dans les environs de Wysowa — les Bains, district de Gorlice, Karpates. Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 38, s. 29—30, Warszawa.
1934. Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1933 na ark. Brzostek i Pilzno. *C.r. des recherches géologiques exécutées en 1933 pour les feuilles Brzostek et Pilzno. Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 39, s. 17—18, Warszawa.
1934. Badania geologiczne w grupie magurskiej. *Recherches géologiques au groupe de Magura. Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 39, s. 18—20, Warszawa.
1934. Budowa Karpat fliszowych w świetle najnowszych badań. *La structure des Karpates de Flysch en lumière des recherches les plus recentes. Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 39, s. 20—21, Warszawa.
1934. Recenzje map geologicznych Nowaka, Strzetelskiego, Obtułowicza, Opolskiego, Tołwińskiego. *Pol. Prz. kartogr.* 41—48, s. 59—62.
1934. Wielki głaz narzutowy w Śniadkowie. *Le grand bloc erratique de Śniadków, Massif de Święty Krzyż. Zabyt. Przyr. nieoż.* z. III, s. 163—166, rés. s. 167, Warszawa.
1934. Uwagi o budowie Karpat fliszowych. *Remarques sur la structure des Karpates flyscheuses. Spraw. Państw. Inst. Geol.* 8, z. 1, s. 75—139, tekst franc. s. 141—199, Warszawa (praca habilitacyjna).

1935. Przyczynki do poznania zasięgu dyluwium północnego w Karpatach środkowych. Contribution à la connaissance des dépôts glaciaires dans les Carpates médianes. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 41, s. 12—15, Warszawa.
1935. Przeglądowa mapa geologiczna zachodniej części karpackich terenów naftowych w skali 1 : 200 000. Carte géologique générale de la partie occidentale des terrains pétrolifères Karpatiques au 1 : 200 000. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 42, s. 13, Warszawa.
1935. Wyniki badań geologicznych na obszarze fałdu Brzanka—Liwocz i antykliny Rzepienników (ark. Pilzno). Résultats des recherches géologiques exécutées sur la région du pli Brzanka—Liwocz et Rzepienniki (feuille Pilzno). *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 42, s. 13—15, Warszawa.
1935. O budowie płaszczowiny Magurskiej w dorzeczu górnej Ropy i Białej (ark. Gorlice i Krynica). Sur la structure de la nappe de Magura dans le bassin de la Ropa supérieure et de la Biała, feuilles Gorlice et Krynica. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 42, s. 15—16, Warszawa.
1935. Szkic geologiczny okolic Przedborza nad Pilicą. Esquisse géologique des environs de Przedbórz sur la Pilica. *Spraw. Państw. Inst. Geol.* 8, z. 3, s. 1—23, rés. s. 23—25, Warszawa.
1936. Przeglądowa mapa geologiczna zachodniej części obszarów naftowych w skali 1 : 200 000. Carte géologique générale de la partie occidentale des régions Karpatiques pétrolifères. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 45, s. 13, Warszawa.
1936. Dalsze badania geologiczne w okolicach Ciężkowic. Les recherches géologiques dans les environs de Ciężkowice, Carpates Occidentales. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 45, s. 13—14, Warszawa.
1936. Zdjęcia geologiczne płaszczowiny magurskiej na ark. Gorlice. Levés géologiques de la nappe de Magura dans la région de la feuille Gorlice. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 45, s. 14—17, Warszawa.
1936. Niektóre zagadnienia geologiczne z Karpat Wschodnich. Quelques problèmes géologiques concernant les Carpates Orientales. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 45, s. 38—41, Warszawa.
1936. Kompleksy piaskowcowe w eocenie karpackim. Complexes gréseux dans l'Eocène karpatique. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 45, s. 41—42, Warszawa.
1936. Zmienność granicy pomiędzy serią menilitową a warstwami krośnieńskimi. Changements faciaux de la limite entre la série ménilitique et les couches de Krosno. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 45, s. 42—44, Warszawa.
1936. Budowa geologiczna Kornut. *Ochr. Przyr. R.* 16, s. 57—58, Kraków.
1937. Wyniki zdjęć geologicznych wykonanych w r. 1936 między Gromnikiem i Zakliczynem, ark. Pilzno. C.r. des recherches géologiques, exécutées en 1936 entre Gromnik et Zakliczyn, feuille Pilzno. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 48, s. 16, Warszawa.
1937. Dalsze badania geologiczne na ark. Gorlice, wykonane w r. 1936. Recherches géologiques faites en 1936 pour la feuille Gorlice. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.* nr 48, s. 17—19, Warszawa.
1937. U źródeł energii okręgu sandomierskiego. *Ziemia Rocz.* 27, nr 4, 5, 6, Warszawa.
1938. Kilka spostrzeżeń geologicznych z okolic Seletyna (Bukowina). Quelques observations sur la géologie des environs de Seletyn (Bukowina). *Spraw. Państw. Inst. Geol.* t. IX, z. 2, s. 207—222, rés. 223—234, Warszawa.
1939. Zastosowanie karpackich łupków bitumicznych do celów drogowych. Utilisation des schistes bitumineux karpatiques pour le revêtement des routes. *Biul. Państw. Inst. Geol.* nr 17, s. 27—30, rés. s. 30, Warszawa.
1939. Zarys geologii okolic Krynicy i Muszyny. *Biul. Państw. Inst. Geol.* nr 18, s. 88—89, Warszawa.

1939. Budowa geologiczna zachodniej części fałdu potockiego (tzw. „Łuski gazowej”). Structure géologiques de la partie ouest du pli de Potok. *Biul. Państw. Inst. Geol.* nr 20, s. 1—7, Warszawa.
1946. Wiercenie poszukiwawcze w Lipnicy koło Jasła. *Nafta* Nr 2, s. 44—48, Kraków.
1946. Rola geologii w życiu gospodarczym kraju. *Życie Nauki* 1, s. 271—275.
1946. Gazy ziemne w Bieśniku koło Gorlic. Gas deposit at Bieśnik n/r Gorlice. *Nafta* nr 5, s. 158—163, sum. s. 163, Kraków.
1946. Jak jest naprawdę z naftą w Polsce. *Dziennik Polski* Nr 86 z dn. 27.III, *Nauka i Wiedza*.
1947. A prospective boring in Lipnica Dolna near Jasło. Wiercenie poszukiwawcze w Lipnicy Dolnej koło Jasła. *Wykaz prac matem.-przr. w Polsce w latach 1939—1945*, Kraków 1947 PAU, s. 203.
1947. Sketch of the geology of the region of Bardiów and Muszyna. Szkic geologiczny regionu Bardiowa i Muszyny. *Wykaz prac matem.-przr. w Polsce w latach 1939—1945*, Kraków, 1947 PAU, s. 203—204.
1947. Oil mines in Szymbark near Gorlice. Kopalnie ropy naftowej w Symbarku koło Gorlic. *Wykaz prac matem.-przr. w Polsce w latach 1939—1945*, Kraków, 1947 PAU, s. 204.
1947. Słownik stratygraficzny północnych Karpat fliszowych. *Biul. Państw. Inst. Geol.* nr 37, s. 1—124, Warszawa.
1947. Karol Bohdanowicz. *Nafta* nr 6, s. 202, Kraków. (Wspomnienie pośmiertne).
1948. Karol Bohdanowicz, *Prz. geogr.* 21, s. 341—347. (Wspomnienie pośmiertne). Warszawa.
1948. Stratigraphical index of the Northern Flysch Carpathians. *Biul. Państw. Inst. Geol.* nr 37 (ed. anglaise), s. 1—128, Warszawa.
1949. Adam Łuniewski (1887—1945). *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 19, s. 119—124, rés. s. 122—123, Kraków. (Wspomnienie pośmiertne).
1949. XVIII Międzynarodowy Kongres Geologiczny w Londynie, 1948. Eighteenth International Geological Congress, London 1948. *Wiad. Muzeum Ziemi* nr 4, s. 472—474, Warszawa.
1950. XVIII Sesja Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w Londynie, 1948. XVIII Session du Congrès Géologique International à Londres, 1948. *Biul. Państw. Inst. Geol.* nr 56, s. 1—50, Warszawa.
1950. Łuska Stróż koło Grybowa (Karpaty Środkowe). Stróże scale near Grybów (Middle Carpathians). *Biul. Państw. Inst. Geol.* nr 59, s. 1—58, sum. s. 59—70, Warszawa.
1950. Grybowskie łupki bitumiczne. Grybów bituminous shales (Western Carpathians). *Biul. Państw. Inst. Geol.* nr 8, s. 1—7, sum. s. 8—9, Warszawa.
1951. Problemy geologii w Polsce. Geological Problems in Poland. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 20/1950, z. 3, s. 213—216, Kraków.
1952. Niektóre problemy z geologii Karpat (streszczenie). Some Geological Problems of the Carpathians Mts. (Summary). *Państw. Inst. Geol. Geol. Biul. inform.* nr 1, s. 10, Warszawa.
1952. Stosunek płaszczowiny magurskiej do podłoża w rejonie Gorlice—Grybów. The relation of the Magura Nappe to its substratum in the Area Gorlice—Grybów. *Państw. Inst. Geol. Geol. Biul. inform.* nr 2, s. 8—9, Warszawa.
1952. Sylwetka Karola Bohdanowicza. Podróżnik i uczonek. Silhouette of Karol Bohdanowicz. Traveller and a Scientist. *Państw. Inst. Geol. Geol. Biul. inform.* nr 3, s. 2—6, Warszawa.
1953. Karpaty fliszowe między Dunajcem a Sanem. The Flysch Carpathians between the Dunajec and San rivers. Regionalna Geologia Polski t. I/2, Karpaty, s. 362—422, *Pol. Tow. Geol.* Kraków. (En polonais).
1953. Wspólnie z J. Wdowiarzem: Przewodnik do wycieczek XXIII Zjazdu Pol-

- skiego Towarzystwa Geologicznego w Karpatach Krośnieńskich w r. 1950. Guide des excursions de la XXIII Réunion de la Société Géologique de Pologne dans les Karpates de Krosno en 1950. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 21/1951, s. 355—378, Kraków.
1953. Les Carpathes flyscheuses septentrionales. Exemple particulier d'une chaîne plissée. Résumé. Congrès Géologique Internationale. Compte-Rendus de la dix-neuvième Session, Alger 1952, Section III, p. 69, Alger.
1954. Zagadnienia geologiczne wód mineralnych w szczególności na Nizinie Polskiej i w Karpatach. Geological Problems of Mineral Waters with special Reference to the Polish Lowlands and the Carpathians. Materiały pojazdowe Zjazdu Naukowo-Technicznego w Krynicy w r. 1954, s. 33—73. *Stow. Nauk.-Techn. Inż. i Techn. Górnictwa* (Stalinogród) Katowice.
1954. Przeglądowa mapa geologiczna Polski. Obzornaja geologičeskaja karta Pol'ski 1 : 300 000. Arkusz (List) Nowy Sącz (wyd. A — zakryta). *Instytut Geologiczny*, Warszawa.
1955. Przeglądowa mapa geologiczna Polski. Obzornaja geologičeskaja karta Pol'ski 1 : 300 000. Arkusz (List) Nowy Sącz (wyd. B — odkryta). *Instytut Geologiczny*, Warszawa.
1955. O „piętrowej” budowie Karpat fliszowych. The „Storeyed” Structure of the Flysch Carpathians. *Prz. geol.* z. 7/1955, s. 345—346, Warszawa.
1955. Terenowe szkolenie geologów na wyższych uczelniach. Field training of geologist at University Level Schools. *Prz. geol.* z. 8/1955, s. 372—376, Warszawa.
1955. Geologia polskich wód mineralnych. Geology of polish mineral waters. *Gaz, Woda, Technika Sanitarna*, R. 29, nr 11/1955, s. 370—372, Warszawa.
1956. Geologia na AGH. W dziesięciolecie zorganizowania studiów geologicznych. Geology at the Academy of Mining and Metallurgy. A survey of ten years work. *Zesz. Nauk. AGH* nr 9, *Geologia* z. 1, s. 171—179, Kraków.
1956. Бакиров А. А.: Проба збавання геології підłożа кристалічного платформи російської на підставі wierceń опорowych. Тлум. з рос. mgr Krystyna Kojewo. Warszawa 1955. *Wyd. Geol.* ss. 72. REC. H. Świdziński. *Prz. geol.* z. 6/1956, s. 275—277, Warszawa.
1957. Uzupełnienia do II wydania „Życia Ziemi” J. Lewińskiego. *Wyd. Geol.* Warszawa.
1957. The dimensions of the horizontal displacement in the Northern Carpathians. W: Resúmenes de los trabajos presentados. Mexico 1956 *Congr. Geol. Intern.* XX, s. 299.
1958. Wspomnienia pośmiertne. Prof. dr Jan Wdowiarsz (1903—1956). *Zesz. Nauk. AGH* nr 15, *Geologia* z. 2, s. 79—85, streszcz. ros. s. 85, Kraków.
1958. Mapa geologiczna Karpat polskich. Część wschodnia. Carte géologique des Karpates Polonaises. Partie Orientale. 1 : 200 000. *Inst. Geol.*, Warszawa.
1958. Przekroje geologiczne przez Karpaty fliszowe między Dunajcem a Sanem. Coupes géologiques pour les Karpates flyscheuses entre Dunajec et le San. 1 : 200 000. *Inst. Geol.*, Warszawa.
1960. Międzynarodowa Konferencja w Budapeszcie na temat mezozoiku. International Conference in Budapest on Mesozoic Subject. *Prz. geol.* z. 3/1960, s. 156—160, sum. s. 160—161, Warszawa.
1961. Observations géologiques faites dans les environs de Leluchów, de Plavec sur le Poprad et d'Ujak (Karpates polono-slovaques). *Bull. Acad. Pol. Sc. Sér. Sc. géol. géogr.* v. IX, nr 2, s. 99—107, Warszawa.
1961. La Série de Richvald dans les Karpates Flyscheuses. *Bull. Acad. Pol. Sc. Sér. Sc. géol. géogr.* vol. 9, nr 2, s. 109—119, Warszawa.
1961. Problemy geologiczne Ziemi Sanockiej. Geological problems of the Sanok region. *Prz. geol.* nr 6/1961, s. 289—295, Warszawa.

1961. Na jubileuszowy numer Przeglądu Geologicznego. *Prz. geol.* nr 8/1961, s. 402—403, Warszawa.
1962. Druga Ogólnosłowacka Konferencja Geologiczna (III. 1962 r.). II Slovakian Geological Conference. *Prz. geol.* nr 1/1962, s. 50, Warszawa.
1962. Kilka przekrojów przez górną jurę południowo-zachodniego zbocza Gór Świętokrzyskich. Some cross-sections through the Upper Jurassic of the south-western slope of the Cross Mts. *Prz. geol.* nr 9/1962, s. 441—448, streszcz. ros. Warszawa.
1962. V Sesja Asocjacji Geologicznej Karpacko-Bałkańskiej w Rumunii (4—19 września 1961). *Wszechświat* z. 5/1962, s. 137—139, Kraków.
1962. W 50-lecie „Przeglądowej Mapy Geologicznej Ziemi Polskich” Józefa Grzybowskiego. Cinquantième anniversaire „de la carte géologique générale de la région polonaise” par Józef Grzybowski. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 32, s. 633—636, rés., Kraków.
1962. Sur la forme structurale de la Zone des Klippes Pienines des Karpates. *Bull. Acad. Pol. Sc. Sér. Sc. géol. géogr.* v. 10, nr 3, s. 133—143, Warszawa.
1963. Konferencja Naukowa Komisji Asocjacji Karpacko-Bałkańskiej w Sofii. Scientific Conference of the Commission for the Carpatho-Balkanian Association in Sofia. *Prz. geol.* nr 6/1963, s. 293—295, Warszawa.
1963. Les couches de Grybów et leur importance pour la tectonique des Karpates. *Association Géologique Karpato-Balkanique, VI-ème Congrès 1963 Varsovie—Cracovie. Résumés des Communications* s. 191—193, Warszawa.
1963. Sur la genèse des eaux bicarbonatées dans les Karpates Polonaises, *ibid.* s. 272—274, Warszawa.
1963. Excursion B-I-1: Ciężkowice—Grybów—Krosno—Iwonicz Zdrój. *Association Géologique Karpato-Balkanique, VI-ème Congrès 1963, Varsovie—Cracovie. Karpates externes, Guide des excursions*, s. 85—91. Warszawa.
1963. wspólnie z S. Dżułyńskim: Excursion B-II-1: Iwonicz Zdrój—Besko—Rudawka Rymanowska. *Association Karpato-Balkanique VI-ème Congrès 1963, Varsovie—Cracovie. Guide des excursions* s. 104—108. Warszawa.
1963. Działalność i rola Polskiego Towarzystwa Geologicznego. The activities and the aims of the Polish Geological Society. *Nauka pol.* nr 6/1963, s. 109—120, Warszawa.
1963. Przedmowa do wydania polskiego W. A. Obruczewa „Oblicze Ziemi”. *Biblioteka „Problemów”*.
1964. wspólnie z St. Wdowiarzem: VI Międzynarodowy Zjazd Karpacko-Bałkańskiej Asocjacji Geologicznej w Polsce. International Congress of Carpatho-Balkanian Geological Association in Poland. *Prz. geol.* nr 4/1964, s. 169—172, Warszawa.
1964. Zeman O., Beneš K.: English-Czech Geological Dictionary. (Anglicko-český geologický slovník). Praha 1963. REC. H. Świdziński, *Prz. geol.* nr 4/1964, s. 200, Warszawa.
1964. Puszczarowski J. M.: Tiektoniczeskaja Karta Arktiki 1 : 10 000 000, AN, SSSR, Geolog. Institut, Moskwa 1963. REC. H. Świdziński, *Prz. geol.* nr 10/1964, Warszawa.
1964. Bouček B., Kodým O.: Geologie. II díl. Praha 1963. REC. H. Świdziński, *Prz. geol.* nr 12/1964, Warszawa.
1964. Polskie Towarzystwo Geologiczne w XX-leciu Polski Ludowej. The Geological Society of Poland in the Twentieth anniversary of People's Republic of Poland. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 34, z. 1—2, s. 5—27, ros. streszcz., Kraków.
1964. Z życia towarzystw geologicznych krajów obozu socjalistycznego. Sur la vie des sociétés géologiques des pays du camp socialiste. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 34, z. 4, s. 637—646, rés., Kraków.

1964. Studia nad wodami mineralnymi doliny Popradu i Krynicy. *Informator o wynikach badań naukowych w szkołach wyższych* w r. 1963, s. 71, Warszawa. Streszczenie.
1965. Naturalne ekshalacje dwutlenku węgla w Karpatach polskich. Natural exhalations of carbon dioxide in the Polish Carpathians. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 35, z. 4, s. 417—429, Kraków.
1965. Tadeusz Chlebowski (1908—1961). Wspomnienia pośmiertne. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 35, z. 4, s. 481—487, rés., Kraków.
1966. Gruzińskie Towarzystwo Geologiczne (Notatka informacyjna). Société Géologique de Géorgie (Information Supplémentaire). *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 36, z. 4, s. 551—552, rés., Kraków.
1966. Osiągnięcia Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH w XX-lecie Polski Ludowej. Résultats obtenus par la Faculté de Géologie et de Recherches de l'Académie des Mines et de Métallurgie au cours des XX ans de la République Polonaise Populaire. *Zesz. Nauk. AGH* nr 123, *Geologia* z. 7, s. 7—22, Kraków.
1966. Wody mineralne Polski jako surowiec. Mineral waters in Poland as raw material. *Zesz. Nauk. AGH* nr 139 (*XIV Sesja Nauk. AGH*), s. 363—375, Kraków (ros. streszcz.).
1966. M. Książkiewicz, J. Samsonowicz, E. Rühle: Zarys geologii Polski. Wyd. Geol. Warszawa 1965. REC. H. Świdziński. *Wszechświat*, z. 7—8.
1967. I Jurajskie kolokwium w Polsce. Warszawa czerwiec 1964. Przedmowa. The I-st Jurassic colloquium in Poland, Warsaw. Foreword. *Biul. Inst. Geol.* nr 203, 1967, s. 5—10 (z tekstem angielskim i rosyjskim), Warszawa.
1969. Niektóre aspekty międzynarodowe stratygrafii jury. *Prz. geol.* nr 8/1969, s. 408—411, Warszawa.
1969. Wody mineralne Krynicy na tle geologii. *Spraw. Posiedz. Komis. Oddz. PAN w Krakowie*.
1970. „Ziemia” Wiedza Powszechna. Warszawa. Rozdział: *Planeta-Ziemia*.

Prace pośmiertne — w druku:

1971. Geologia i wody mineralne Krynicy. *Prace PAN*, Warszawa.
1971. O rozmiarach przesunięć poziomych w północnych Karpatach fliszowych. The extent of horizontal displacement in the Northern Flysch Carpathians. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 41, z. 1, Kraków.
1971. Fałd Brzanka—Liwocz. The Brzanka—Liwocz fold (Polish Central Carpathians). *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 41, z. 2, Kraków.
1971. Tectonique des Karpates flyscheuses polonaises. Tektonika polskich Karpat fliszowych. *Zesz. Nauk. AGH*, Kraków.
1971. Budowa geologiczna rejonu Powroźnika. *Zesz. Nauk. AGH*, Kraków.
1971. wspólnie z St. Wdowiarzem. Rapport géologique sur l'orientation des recherches pétrolières dans la zone du Rif Marocaine. *Zesz. Nauk. AGH*, Kraków.
1971. wspólnie z St. Węclawikiem. Wody mineralne rejonu Tylicza na tle budowy geologicznej. *Zesz. Nauk. AGH*, Kraków.

RÉSUMÉ

Le 23 juin 1969 la science polonaise subit une grande perte. Le professeur docteur Henryk Świdziński, président de la Société Géologique de Pologne, professeur ordinaire de l'Académie des Mines et de la Métallurgie du nom de St. Staszic à Cracovie, membre-correspondant de l'Académie Polonaise des Sciences, membre du Conseil de l'Académie Polonaise des Sciences, suppléant du secrétaire scientifique

de la Section de Cracovie de l'Académie Polonaise des Sciences, chef du Laboratoire Géologique et du Musée Géologique de l'Académie Polonaise des Sciences à Kraków mourut subitement à la Crimée au cours d'un voyage de service.

Henryk Świdziński naquit le 8 septembre 1904 à Strzyżów Lubelski (voïé-vodie de Lublin). Entre 1922—1929 il étudie la géologie et la géographie à la Faculté de Philosophie de l'Université de Varsovie. En 1929 il obtient le titre de docteur en philosophie dans le domaine de la géologie. Du janvier 1928 au juin 1929 il est assistant à la Chaire de Géologie de l'Université de Varsovie. Après avoir fait une année de service militaire, en automne 1930, il commence à travailler dans le Service Géologique de Pologne à Varsovie où il reste jusqu'à 1949.

Il y remplit d'abord la fonction de géologue-assistant, puis de chef de la Section des Carpates et du Laboratoire Cartographique. En même temps (1932—33) il est aussi assistant à la Chaire de Paléontologie de l'Université de Varsovie. En 1937 il s'y fait agréger et obtient le titre de docent en géologie. Au mois d'avril 1939 il est appelé sous les drapeaux. Il fait la campagne de septembre dont il revient en octobre 1939 à Varsovie. Pendant l'occupation il continue à travailler à l'Institut Géologique. Au mois de septembre 1944, pendant la résurrection de Varsovie, il est déporté à Halle, dans le camp de travail. Puis il arrive à Wrocław, d'où il revient à Cracovie et c'est là qu'il est surpris par la libération. Tout de suite après la guerre il organise de nouveau, sous la direction du professeur Bohdanowicz, le Service Géologique de Pologne avec le siège à Cracovie. Il y remplit la fonction de vice-directeur. La centrale du Service transmise à Varsovie, il devient chef de la Section de Cracovie. En même temps il fait des cours à l'Université Jagellone à Cracovie (1945—1951).

En 1948 il fait aussi des cours à l'Académie des Mines à Cracovie. En 1949 il est nommé professeur extraordinaire de la Faculté de Géologie et de Géodésie de cette école et chef de la Chaire de Géologie Générale II, dont le nom est changé en 1951 à celui de l'Institut de Cartographie Géologique. Au printemps 1951 il devient vice-doyen de la Faculté. Il est l'organisateur de la Faculté de Géologie et son premier doyen. Au mois de juin 1957 il est nommé professeur ordinaire et en 1960 il entre en fonction de chef de la Chaire de Géologie de l'Académie des Mines et de la Métallurgie.

L'activité scientifique du professeur embrasse surtout deux régions de la Pologne: les Montagnes de la Ste. Croix et les Carpates flyscheuses.

Au début de son activité scientifique (1925—1935) il travaille dans les Montagnes de la Ste. Croix. C'est à cette région qu'est lié son premier ouvrage scientifique qui apparaît en 1928.

L'élaboration de la stratigraphie détaillée des dépôts jurassiques de la partie extérieure sud-ouest des Montagnes de la Ste. Croix fut le résultat des études du professeur Świdziński. Il reconnaît aussi le prolongement vers nord-ouest du pli du massif primaire des Montagnes de la Ste. Croix, caché sous les dépôts secondaires. Le problème de la stratigraphie du Jurassique l'intéresse jusqu'aux derniers moments de sa vie. Il prend part dans de nombreux symposium polonais et internationaux consacrés à ce sujet. Dans ses articles il commente leurs résultats, en les complétant par ses remarques précieuses.

En 1927 il se rend pour la première fois, dans les Carpates et il leur reste fidèle jusqu'à la fin de sa vie. Entre 1930—1939 tous les ouvrages du professeur Świdziński sont liés au travail sur la carte géologique des Carpates à l'échelle de 1/200 000, préparée sous sa direction. A cette époque il fait des centaines de kilomètres carrés de cartes géologiques, détaillées et de revue, des nombreuses régions des Carpates flyscheuses. Après la série de communiqués préliminaires, en 1934 il publie un ouvrage synthétique „Remarques sur la structure des Carpates flyscheuses” qui est sa thèse d'habilitation. Dans ce travail il constate que dans les Carpates

flyscheuses il y a deux unités du rang plus haut et non trois comme l'on admettait jusqu'alors. Il classifie aussi des données concernant la stratigraphie de la nappe de Magura et souligne d'essentielles différences qui existent entre celle-ci et le groupe extérieur des Carpates flyscheuses.

En faisant l'analyse de l'étendue territoriale de cette nappe, il constate qu'elle ne se termine pas sur le fleuve Laborcza, mais elle va plus loin vers l'est et s'allie à l'unité de Czarnohora. Il considère aussi les changements du style tectonique des Carpates — des Carpates orientales aux Carpates Occidentales ce qui s'explique par les différences de profondeur du soubassement rigide du flysch.

A cette époque le professeur Henryk Świdziński fait aussi des études comparatives en Slovaquie, la Rutenie Transcarpatique et dans les Carpates Roumaines.

Son second ouvrage synthétique „Stratigraphical Index of the Northern Flysch Carpathians” (1947 et 1948 version anglaise) apparaît après la guerre. Dans ce travail étant l'unique l'élaboration de ce genre en Pologne de cette époque, il classifie et explique la terminologie stratigraphique, recueillie pendant 100 ans d'études sur les Carpates flyscheuses. Dans la partie générale Henryk Świdziński donne sa conception du développement stratigraphique et facial de cette partie des Carpates et leur division en principales unités tectoniques. Bien que les certaines opinion de l'auteur doivent être révisées, ce travail ait fait et continue à faire son devoir et en plus, il fut pendant une longue période un seul livre dont des jeunes géologues puisaient leurs renseignements sur les Carpates.

L'oeuvre d'après la guerre du professeur Świdziński est très abondante. Il faut mentionner ici quelques travaux que le professeur lui-même considérait comme les plus importants. Dans l'un d'eux (1950) il analyse le rapport entre la nappe de Magura et son avant-pays et le fond. Dans l'autre, il présent la construction géologique de la partie orientale des Carpates Polonaises (1953). En 1954 et 1955 apparaît la feuille „Nowy Sącz” de la Carte Géologique de la Pologne (en deux versions: le Quaternaire et sans le Quaternaire) à l'échelle 1/300 000, et en 1958 — la Carte Géologique des Carpates Polonaises à l'échelle 1/200 000 (partie orientale), complétée par les coupes géologiques. Cette carte, à laquelle s'ajouta la partie occidentale faite par un autre auteur, fut le résultat final d'une étape d'études sur la géologie des Carpates flyscheuses.

Deux travaux (1961, 1962) parlant du problème des fenêtres tectoniques sur le territoire de la nappe de Magura dans les environs des localités de frontière — Richvald et Leluchów résultèrent des études du professeur en Slovaquie.

En 1962 il présente de nouvelles opinions sur la genèse des Klippes des Pieniny.

Les études et les publications concernant de différents problèmes de matières primaires utilisables constituaient un autre sujet des travaux scientifiques du professeur dr Henryk Świdziński. Déjà en 1927 il participe aux recherches des sels potassiques. Il s'intéresse vivement au pétrole et au gaz (*Bull. du Service Géologique de Pologne* 20, 1946) et au schiste pyrobitumineux de la Pologne (1929, 1950).

Mais ce qui intéressait le plus c'étaient des eaux minérales de la Pologne (1934, 1954, 1955, 1963, 1965, 1966). C'est à Lui que Krynica, station climatique polonaise d'une grande renommée doit son existence actuelle. Quand les sources minérales existant commençaient à s'épuiser, le professeur Henryk Świdziński projeta et surveilla les deux forages qui furent couronnés d'un succès éclatant. L'eau minérale qu'on en reçut garantit à Krynica une longue existence comme station climatique.

Parmi de nombreuses préoccupations du professeur, il y avait aussi une place pour les travaux concernant la protection de la nature, l'idée dont le professeur fut un vrai propagateur. Dans ses quelques publications le professeur donne des descriptions et motive la nécessité de la protection des différents objets de la nature inanimée dans les Montagnes de la Ste. Croix et dans les Carpates (1932, 1933 a, b, c).

Le professeur docteur Henryk Świdziński participe activement à de nombreuses conférences internationales. Il visite des centres géologiques dans plusieurs pays européens. En 1958 il est le chef de la mission hydrogéologique en Chine et en Mongolie. En 1965 il séjourne au Maroc, invité par le Service Géologique du Maroc, qui s'occupe des problèmes du pétrole de ce pays.

Le professeur docteur Henryk Świdziński remplissait de larges fonctions sociales. Surtout, il fut lié d'une manière très proche à la Société Géologique de Pologne. Il devient son membre en 1928. En 1945 il fut convoqué au Conseil Général. Son élection au poste de président couronne son activité dans les pouvoirs de la Société. Pendant douze ans de son travail, plein d'enthousiasme, il se donnait beaucoup de peine pour développer la Société Géologique de Pologne. Durant ses élections successives, le nombre de membres de la Société augmenta de beaucoup, on élaborait un nouveau statut, on constitua de nouvelles sections. La Société élargit son activité en organisant des sections spécialisées.

En 1946 le professeur Henryk Świdziński devient membre-correspondant de la Société Scientifique de Varsovie; en 1958 — membre honoraire de la Société Minéralogique et Géologique de Tchécoslovaquie; en 1960 — membre-correspondant de la Société Géologique à Vienne. En 1965 il est nommé membre-correspondant de l'Académie Polonaise des Sciences et en 1969 — membre du Conseil de l'Académie Polonaise des Sciences et vice-secrétaire scientifique de la Section de Cracovie de l'Académie Polonaise des Sciences.

Pendant sa longue activité didactique il se fit connaître comme un excellent pédagogue. Il éleva plusieurs générations de géologues polonais; il réagissait vivement aux problèmes de la jeunesse dont il s'occupait avec un soin de père. La jeunesse académique subit aussi une grande perte — elle perdit son Pédagogue et son Ami.

L'attitude du professeur Henryk Świdziński envers nous, ses élèves et collaborateurs constituait un exemple à imiter. Il était toujours bienveillant, prêt à aider, plein de tact. Il dirigeait nos premiers pas dans le travail scientifique, il se réjouissait de nos succès et il souffrait avec nous aux moments des difficultés et des échecs, ce qui rétrécit les liens de la sympathie mutuelle et conquérit tout à fait nos coeurs.

*Les travailleurs de la Chaire
de Géologie de l'Académie des Mines et de la Métallurgie
à Cracovie*

traduit par M. Świątkowska